

Duurzaam dienstbaar

dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der mariniers*

In 2007 verscheen de beleidsbrief *Wereldwijd Dienstbaar*. De beleidsbrief behandelt de hoofdpunten van het defensiebeleid voor de komende jaren; de ontwikkelingen in onze nationale en internationale omgeving; het ambitieniveau van de krijgsmacht; de gevolgen voor de defensieorganisatie en de financiële situatie bij Defensie. Het thema ‘duurzaamheid’ wordt niet uitgewerkt, de termen ‘duurzaam’ en ‘duurzaamheid’ komen niet éénmaal in het document voor. In politiek en maatschappelijk opzicht zijn ‘duurzaamheid’ en ‘duurzame ontwikkeling’ de laatste jaren echter steeds zichtbaarder en belangrijker geworden. De regering heeft duurzaamheid tot een speerpunt van haar beleid gemaakt. De vraag die ik wil hier opwerpen is of duurzaamheid voor Defensie een kwestie van strategisch belang is en zo ja, waarom dat dan zo is.

Een gezamenlijke toekomst

We weten niet zoveel van de toekomst. Wat we wel weten is dat we er allemaal één hebben. Voorts is duidelijk dat uw toekomst ook een deel van mijn toekomst is, en andersom. Met andere woorden: dat we een groot gedeelte van die toekomst gezamenlijk zullen doorbrengen. Dit idee van een gezamenlijke toekomst is geformuleerd door de voormalige minster-president van Noorwegen, Gro-Harlem Brundtland. Het Brundtland-rapport, opgesteld in 1987 voor de Verenigde Naties onder de titel *Our Common Future*, gold al snel als één van de vaste referentiewerken voor alle publicaties over duurzaamheid die daarna zijn verschenen. Het rapport stelt dat er grenzen aan de groei

moeten worden gesteld omdat de biosfeer de effecten van de menselijke activiteiten anders niet meer kan absorberen. Grenzen zijn niet absoluut, maar zijn onder meer afhankelijk van de stand van de technologie, de sociale organisatie van de aanwezige (ecologische) hulpbronnen. Duurzame ontwikkeling is een verandering waarin de exploitatie van hulpbronnen, de richting van investeringen, de oriëntatie van technologische ontwikkeling en institutionele veranderingen afgestemd worden op de behoeften van de huidige en toekomstige generaties. Duurzaamheid heeft te maken met de levenskwaliteit in een samenleving, zowel in economisch, sociaal als ecologisch opzicht.

Nederland is enorm ‘duurzaambewust’. Ook de rijksoverheid. Enkele tekenen: vanaf 2010 wil de overheid volledig duurzaam gaan inkopen en aanbesteden; binnen enkele jaren moeten alle overheidsgebouwen van een energielabel zijn voorzien; er zijn zogeheten ‘duurzaamheidsambassadeurs’ benoemd; themateams zijn ingesteld die studeren op duurzame energieproductie, schone en zuinige mobiliteit, ecologisch verantwoorde bebouwde omgevingen en duurzame bedrijven. De ‘verduurzaming’ van de overheid is daarmee in volle gang.

Defensie als groene kampioen

De Amerikaanse wetenschapper Amory Lovins heeft in 2005 een interessant boek geschreven over de rol en positie van Defensie in het debat over duurzaamheid. Dient Defensie in de VS, weliswaar met volharding en toewijding, slechts als goed volger uitvoering te geven aan het kabinetsbeleid? Of dient Defensie zich te ontwikkelen tot (of: zich op te werpen als) de groene kampioen van de federale overheid? In *Winning*

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

the Oil Endgame. Innovation for Profits, Jobs, and Security kiest Lovins voor de laatste optie. Volgens Lovins is de Amerikaanse krijgsmacht bij uitstek geschikt om het voortouw te nemen om de voor de gehele Amerikaanse overheid noodzakelijke cultuurverandering rond het gebruik van energie te realiseren. De auteur neemt in *Oil Endgame* het energieverbruik van de krijgsmachtdelen onder de loep en komt met verrassende aanbevelingen. Hij stelt niet alleen allerlei manieren voor om het energieverbruik binnen Defensie te reduceren, maar berede-neert ook waarom Defensie zich als de groene kampioen van de Amerikaanse overheid moet opwerpen om drie belangrijke redenen. Ten eerste vanwege het enorme ‘efficiencypotentieel’ van Defensie. Het Pentagon is de grootse oliekoper ter wereld en besparingen op olie en gas kunnen – mits consequent doorgevoerd – oplopen tot miljarden dollars per jaar. Ten tweede toont Lovins aan dat het vergroten van de energie-efficiency van grote wapen- en transportsystemen aanwijsbare tactische en operationele voordelen oplevert (*more fight-less fuel*). En ten slotte stelt hij dat van alle departementen er één is dat er op getraind, voorbereid en ook verplicht is om de leiding te nemen: Defensie.

Duurzaam is betaalbaar

Norm- en taakstellende reducties worden meestal uitgedrukt in vte’n, geld of allebei. De Amerikaanse marine heeft zichzelf enkele jaren geleden een energiereductie van 35 procent opgelegd. Lovins schetst hoe de marine een voortrekkersrol heeft gespeeld en de manier waarop het besparen van energie is geïnstitutionaliseerd (de *US Navy* is hard op weg om deze doelstelling in 2010 te halen). Een belangrijke succesmaatregel was om commandanten van operationele eenheden 40 procent van de gerealiseerde besparingen te laten behouden. Dit geld vloeide terug naar het commandantenfonds van het specifieke schip. Lovins komt er keer op keer op terug: de verduurzaming van defensie-inspanningen leidt niet alleen tot een betere betaalbaarheid van Defensie maar heeft ook aanwijsbare operationele voordelen. Het leidt tevens – indien Defensie daadwerkelijk het voortouw neemt – tot een groter maatschappelijk draagvlak.

Duurzaam oefenen¹

Duurzaamheid gaat verder dan het besparen van energie. Het is een breed begrip dat alle ontwikkelingen omvat – op technisch, economisch, ecologisch of sociaal vlak – die bijdragen aan een efficiënter, zuiniger en op lange termijn duurzamer gebruik van de natuurlijke rijkdommen van de aarde. Dergelijke aspecten van duurzaamheid zijn aan de orde wanneer we trainen in ecologisch kwetsbaar terrein. Soms zijn uitstekende militaire oefenterreinen van grote landschappelijke waarde. Ze zijn meestal ook ecologisch kwetsbaar en dunbevolkt. Dit laatste betekent overigens niet dat de militaire trainingsactiviteiten geen invloed hebben op de leefomgeving van de lokale bevolking. De aanwezigheid van een militaire eenheid kan – ook in een dunbevolkt gebied – spanningen veroorzaken. De ecologische effecten van militaire training zijn al prominente factoren bij de voorbereiding en uitvoering van oefeningen. Bij het toepassen van *operational risk management* wordt de ecologische impact van de activiteit meegewogen. Effectief militair optreden vergt niet alleen militaire kennis, vaardigheden en kunde, maar ook kennis van en inzicht in de ecologische invloed van militair optreden. In dat opzicht is het interessant om naast de logistieke *footprint* van een eenheid of missie ook de ecologische footprint in kaart te brengen.

Is de verduurzaming van Defensie van strategisch belang? Naast het volgen en uitvoeren van ingezet beleid heeft Defensie er als organisatie veel bij te winnen. Duurzame energievoorziening heeft aanwijsbare operationele voordelen. Tevens draagt verduurzaming bij aan de betaalbaarheid van Defensie en – als Defensie zich tot een echte groene kampioen weet te ontwikkelen – aan een groter maatschappelijk draagvlak. Deze overdenking is een pleidooi geworden. Een pleidooi voor meer groen bij Defensie. Wellicht dat in een volgende beleidsbrief duurzaamheid prominent aan de orde kan komen. ■

1 Met dank aan KLTZ Rob van Vuure.